

STUDIEHANDLEDNING

På samma gator

- En bok om människor utan hem i Stockholm, Göteborg och Malmö

av Thor Rutgersson och Magnus Liam Karlsson

En av våra vanligaste fördomar är nog att vi inte har några. Men tänker vi bara efter lite grann så kommer vi nog oftast på att vi har en del.

I boken *På samma gator* reflekterar Thor Rutgersson över sina egna fördomar, då han från början trodde att han med en fri och öppen attityd gick in i mötena med hemlösa personer i Stockholm, Göteborg och Malmö. Men ju fler människor han träffar, ju fler individer som släpper in honom en stund i sina liv, ju mer märker han att han haft en dold agenda med boken. En agenda som gått ut på att kategorisera även de hemlösa i vissa fack och utifrån vissa kriterier.

- Vad har vi själva för bild av de hemlösa?
- Vad innebär hemlöshet för oss?

I studiecirkeln/kursen bestämmer deltagarna och studieledaren tillsammans inriktningarna på studierna.

Förutom presentation av deltagarna och att ta kontaktuppgifter till varandra är det bra att vid första studietillfället även prata igenom hur ni vill att upplägget på den här studiecirkeln/kursen ska se ut:

- Hur mycket vill ni läsa till varje tillfälle?

Passar det bäst att läsa några kapitel i taget och därefter samlas för en genomgång eller vill ni läsa ett kapitel i taget inför varje träff?

Se kursen som en möjlighet att lära er mer om ämnet och inte enbart utifrån boken. I en studiecirkel har de enskilda deltagarna valt kursen utifrån sina egna intressen och det är viktigt att alla får ut så mycket som möjligt. Diskutera varför ni just valt den här kursen för att få reda på hur era olika

motiv ser ut. Det är viktigt att ni alla känner er trygga i gruppen och kan diskutera vad ni vill få ut av studierna så att ni får möjlighet att lägga upp dem i en takt som passar var och en.

- Vill ni använda studierna för att ha fler argument och underlag i ert arbete?
- För att kunna påverka politikerna?
- Eller vill ni bara lära er mer om frågan?

Prata igenom era syften med studierna så ni uppnår det ni vill.

Då ni alla har olika meriter, kunskaper och intressen är det också lämpligt att studienivån anpassas efter det. En del av er har kanske arbetat inom socialen, eller som polis/väktare eller inom vården och har någon erfarenhet av att ha arbetat med hemlösa.

- Känner ni någon som halkat utanför systemet och som inte har någonstans att bo?
- Eller arbetar någon av er politiskt med frågor kring hemlöshet?

En del av er kanske följer med i olika politiska förslag kring hur man ska få bukt med problemet och vissa andra gör aldrig det.

Oavsett vilken bakgrund och erfarenhet ni har så har ni en sak gemensamt: att ni valt kursen för att ni är intresserad av frågor kring hemlöshet. Men vad det innebär för var och en av er är viktigt att prata igenom. Det underlättar för cirkelledaren att kunna anpassa studienivån till den här gruppens sammansättning.

- Vad har cirkelledaren/kursledaren för tankar med kursen? Hur tänker hon/han sig kursupplägget?
- Vad har ni för olika kompetenser och färdigheter som kan passa studiecirkeln/kursen och hur kan dessa användas i gruppen?
- Hur vill ni fördela uppgifterna mellan er: Är det någon som är intresserad av och kan mycket om hur hemlösheten sett ut och förändrats under åren?
- Känner någon av er en lämplig person som skulle kunna besöka era träffar, kanske rentav en hemlös? Eller varför inte en politiker från varje parti som kan svara på hur man inom partiet arbetar för att motverka hemlöshet.
- Vem kan skriva ut underlag ni hittar på Internet?
- Vill någon ta fram information om var ni hittar evenemang och forum som kan komma studiecirkeln till nytta?
- Är någon bra på research och vill leta fram debattinlägg genom mediebiblioteks- och internetarkiv?

Att fördela uppgifterna inom gruppen ökar känslan av aktivt deltagande och ni får förhoppningsvis ut ännu mer av studierna.

Om hemlöshet:

Att vara hemlös kan betyda många olika saker. De allra flesta av oss definierar hemlöshet som ett samhällsproblem, men har ingen personlig relation till fenomenet. Det är ”vår kollektiva skuld” – ett stort och öppet sår som skriker ut en sanning om samhället som vi helst av allt blundar för. Vår konstruktion, vårt system, vår illusion är nämligen trasig. Och medan politiker debatterar om vems skulden är – medan högskolestuderande och professorer kartlägger problemet med statistik och diagram – ”lever fortfarande människor på gatan”, skriver författaren i boken.

Det finns inga exakta siffror kring antalet hemlösa men Socialstyrelsen beräknar att det finns ca 18 000 hemlösa personer i Sverige (siffran är från en undersökning 2006).

Medelåldern är ungefär 40 år. Antalet hemlösa ökar och de flesta av de hemlösa är män. En fjärde-

del är födda utanför Sverige. Ungefär en femtedel av de hemlösa är föräldrar till barn under 18 år. Många hemlösa har missbrukarproblem, ekonomiska svårigheter och problem med hälsan.

Om boken:

Thor Rutgersson och Magnus Liam Karlsson har under tre år följt personer utan hem i de svenska storstäderna Stockholm, Göteborg och Malmö. Deras idé med boken är inte någon lösning på problemet hemlöshet utan att låta individer berättat verkligheten bakom statistiken och siffror. Författarnas önskemål är att vi som läser boken ska se varje berättelse, varje kapitel som ett anförtroende. Individerna i boken berättar om sina liv. Kanske på ett sätt de flesta andra av oss aldrig skulle berätta om våra liv för okända människor. I boken upplever man också en kämparglöd och det är något författaren kommer tillbaka till gång på gång. En vilja och positiv anda som man sällan möter på andra håll.

- Vad har ni för tankar kring det?
- Är det inte förrän man nått, ur samhällets vinkel, botten som man kan hitta den där gnistan att ta sig upp och blicka framåt?

Vi är så mitt uppe i det vi gör här och nu att vi ibland glömmer bort livets kärna. Vad som kanske är viktigt. Och vad som är viktigt kan naturligtvis skilja sig åt från person till person. Men många av oss är väl överens om att trygghet som innebär pengar att leva av, tak över huvudet och mat att äta sig mätt av är den allra lägsta miniminivå av det vi definierar som tryggt?

Eller tror ni det är så, i dagens jäktiga tempo, att när vi och alla de som redan har de basala behoven tillgodosedda, tänker på begreppet trygghet, så är det utifrån helt andra definitionsramar? Att vi i själva verket tar boende, mat på bordet och en hyfsat stadig inkomst lite för givet?

På sidan 9 får vi följa Pia. Hennes bakgrund är traumatisk med en mamma som är både psykiskt sjuk och använder droger. Mammans bekanta injicerar heroin i Pia när hon är tretton år. Pia får ta stort ansvar hemma då hennes mamma inte är hemma under perioder. Pia lyckas till slut ta tag i sitt liv och skaffar lägenhet, arbetar som vårdare

och börjar så småningom en utbildning till undersköterska. Men så händer något som får hela tillvaron att vackla igen: Hon blir våldtagen och misshandlad. De psykiska menen går inte att bearbeta och hon återgår till drogerna för att fly sina känslor. Hon inser så småningom att hon behöver hjälp från kommunen och tilldelas ett boende för hemlösa.

Pia drömmer om en egen lägenhet igen.

- Vems är ansvaret att stötta henne i det? Polisens, kommunens/socialens, politikerns, eller kanske landstingets? Vem ska se till att alla de som vill ha eget boende får det?
- Kan vi verkligen säga att vi lever upp till exempelvis konventionerna om mänskliga rättigheter när vi har nästan 20 000 hemlösa i vårt land?
- Och har bilden av hemlösa förändrats? Är det färre nu som tänker att en hemlös person är en som med automatik är en sen barndomen förstörd person, från trasiga familjeförhållanden och utan bra förebilder för att kunna bygga upp sin tillvaro så den innebär trygghet?
- Vad innebär hemlöshet för er?

Flera av de intervjuade vittnar om att de inte alls levt särskilt "trasiga" liv innan de blev hemlösa. Jason, som ni kan läsa om på sidan 14, är från England och valde efter att ha träffat en kvinna, att flytta till Norrbotten. Men då han inte kom överens med sin svärfar tvingas han att flytta, utan hem, pengar eller annan trygghet. Då han söker om uppehållstillstånd men ännu inte beviljats det tvingas han åka fram och tillbaka till England mellan besöken i Sverige. Trots sin situation håller han sig positiv och kämpar på.

- Hur orkar han och hur orkar de andra upprätthålla en sådan kämparglöd? När det för många andra, som har boenden, jobb och kanske till med en ganska bra inkomst är svårt att vara positiv och att vara tacksam?
- Tar vi rätt till lägenhet, jobb och inkomst för givet? Och med allt annat som kan pågå i vardagen, har vi svårt att relatera till hur andra kan ha det?

- Är det inte egentligen ganska "lätt" att hamna utanför systemet och inte ha någonstans att ta vägen? Då mycket av vårt samhälle är byggt kring pengar och att ha pengar. Om de pengarna i något sammanhang försvinner, genom skilsmässa, en felaktig ekonomisk placering, arbetslöshet i kombination med för höga levnadsomkostnader?

Paula på sidan 21, berättar om hur hon under många år utsatts för förtryck och hennes tillit till män har under långa perioder varit nästintill obefintlig. Hennes trygghet är att sälja tidningen Aluma i Malmö.

Aluma, Situation Stockholm och Faktum i Göteborg har hjälpt hemlösa personer till sysselsättning. Ideella krafter hjälper ofta de utsatta i samhället. Är det rätt att de här frågorna sköts av ideellt aktiva eller borde politiker ta ett större ansvar?

- Och vad borde politiker göra? Avsätta mer pengar till boende och sysselsättning?
- Kommunfullmäktige i Kungälv, på sid 11, tror ni att han är unik i sitt engagemang? Eller tycker ni att han bara gör sitt jobb?
- Är vi generellt ganska oansvariga vad det gäller att ta hand om de hemlösa och ens bry oss? Eller är det inte vårt ansvar? Vad kan vi som individer göra för att hjälpa de mer utsatta i vårt samhälle?

Övrigt material:

- *Hemlös – med egna ord*. Ges ut av Pocketförlaget.
- *Situation Stockholm*, www.situationstockholm.se,
- *Aluma* i Malmö, www.aluma.nu
- *Faktum* i Göteborg, www.faktum.nu
- *Stadsmissionen*, www.stadsmissionen.se
- *Göteborgs räddningsmission*, www.raddningsmissionen.se
- Göteborgs stadsteater har under 2008 en utställning om hemlöshet, har ni ingen möjlighet att besöka just den kan ni kanske kontakta museet och se vart den tar vägen sedan: www.stadsmuseum.goteborg.se

- Läs vad regering och riksdag gör åt hemlöshet: www.regeringen.se och www.riksdagen.se
- Socialstyrelsen: www.socialstyrelsen.se

Diskutera de olika partiernas syn kring hemlöshet och hur det ska lösas:

- www.vansterpartiet.se
- www.socialdemokraterna.se
- www.miljopartiet.se
- www.centerpartiet.se
- www.folkpartiet.se
- www.moderaterna.se
- www.kristdemokraterna.se
- *Omsorgsjul Hemlösa i Norrköping:*
www.omsorgsjul.se
- *Föreningen Stockholms hemlösa:*
<http://www.stockholmshemlosa.se/>

Har storstäderna någon plan för hur man kan hjälpa hemlösa hitta bostad? Titta på städernas hemsidor:

www.stockholm.se
www.goteborg.se
www.malmo.se

I Malmö finns ett internationellt samarbete om hemlöshet genom ett nätverk som heter Eurocities. Läs mer på www.malmo.se

Litteratur och övrig läsning:

- *Hemlös* av Susanne Berner (Pocketförlaget och Situation Stockholm)
- SOU 2005:88. *Vräkning och hemlöshet – drabbar också barn.*
- Regeringskansliet, *Hemlöshet – många ansikten mångas ansvar.* En strategi för att motverka hemlöshet och utestängning från bostadsmarknaden. Artikel nr S 2007.014.
- *Utvecklingsmedel för att motverka hemlöshet och utestängning från bostadsmarknaden 2007-2009.* Ladda ner via www.socialstyrelsen.se (sök på hemlöshet). Där kan ni läsa om olika projekt som beviljats medel.

Uppsatser om hemlöshet:

- *Hemlös? Någonstans mittemellan, varken i Svenssonlivet eller i den typiska tillvaron som pundare?* En C-uppsats vid Göteborgs universitet/Institutionen för socialt arbete, skriven av Christian Kanold; Niko Nevalainen
- <http://www.uppsatser.se> (sök på ”om hemlöshet”)

Fler diskussionsunderlag:

- Vad innebär begreppen vi använder för att beskriva de utan hem? Ibland används hemlösa, ibland uteliggare. Har till exempel uteliggare en mer negativ klang och något nedvärderande? Att hamna på gatan är också ett uttryck som används i de här sammanhangen.
- En del hemlösa som intervjuats i olika medier säger att de känner att folk ser ner på dem och tittar med avsmak på dem. Tror ni att det är vanligt?
- Vissa grupper riskerar mer än andra att bli hemlösa? Kvinnor/män? Svenskar/invandrare? Unga/äldre? Spelar ens bakgrund stor roll?
- I Göteborg finns flest hemlösa kvinnor i landet? Vad tror ni det beror på?
- Och vems är ansvaret för att hjälpa dem utan eget hem till eget boende?

Trestegsboende är en modell som testats bland annat i Uppsala. Det innebär att de hemlösa successivt ska slussas ut i eget boende.

Den ideella föreningen Musketörerna i Rågsved i Stockholm arbetar med att hjälpa personer som hamnat snett och utanför samhället. De har gjort en behovsinventering bland hemlösa i tre stadsdelar där de ställt en rad frågor till hemlösa personer. Underlaget ska ligga till grund för en ansökan om medel till bland annat Socialstyrelsen. Personerna som arbetar med föreningen har alla missbrukarbakgrund och erfarenhet av utanförskap och hemlöshet, antingen egna eller genom närstående. Läs mer: www.musketorerna.se.

Det finns fler exempel på ideella krafter som arbetar för att motverka exempelvis hemlöshet. Tycker ni att sådana organisationer får tillräckligt med ekonomiskt stöd och erkännande från exempelvis kommuner, socialstyrelser och andra instanser i samhället?

- Går det att argumentera att ideella krafter många gånger gör jobbet åt politikerna men med sämre eller inget betalt?
- Barnens situation lyfts ofta upp som ett särskilt problem när det gäller hemlöshet. Vad borde göras åt det? Om man föds in i en situation där föräldrarna eller föräldern är hemlös, hur kan samhället hjälpa till och stötta de barnen för att de inte ska hamna i samma sits?
- Hur ser det ut internationellt? Kanske kan ni undersöka hur många hemlösa det beräknas finnas i olika världsdelar. Ni kan också ta fram uppgifter om hur andra länders politik kring hemlöshet ser ut och jämföra med svensk politik på det området. Vilka slutsatser kan ni dra? Vad kan vi i Sverige inspireras av? Eller finns det någon metod som är bättre här som kanske andra länder borde pröva?
- Borde landstingen eller kommunerna göra mer åt hälsoproblemen relaterade till hemlöshet? Erbjuder gratis vård och behandling? Besöka de hemlösa och erbjuda den vård som går på plats?
- Diskutera gärna hur hemlösheten har förändrats genom tiderna: har hemlösheten flyttats från storstäder till i stort sett alla städer och kommuner? Ser hemlösheten annorlunda ut nu än tidigare? Sök information på internet och lyssna med personalen på biblioteket där ni bor om de kan hjälpa till med information?

Innan studiecirkeln avslut:

Gör en utvärdering av studierna: Har ni fått ut det ni ville av studiecirkeln? Vad hade ni velat lägga mer respektive mindre fokus på? Hade ni kunnat använda er av fler källor, böcker, personer?

Skriv gärna till Bilda förlag för synpunkter på boken: Bilda förlag, Box 42053, 126 13 Stockholm.

Bilda Förlag, Box 42053, 126 13 Stockholm, tel. 08-709 05 00
 info@bildaforlag.se www.bildaforlag.se

© Bilda Förlag. Får kopieras fritt till studiecirkel